

dienstelijk compositie-talent soms toonde. Toch waren ook toen reeds de portretten het belangrijkste, en een anderen en ruimeren werkkring zoekende vertrok hij naar Engeland. Dit verblijf werd weer onderbroken door een reis naar Bazel, doch in 1532 vestigde hij zich voor goed te Londen, waar hij vermaard werd als portret-schilder en een vertrouweling was van koning Hendrik VIII. Hij stierf onverwachts aan de pest op zes-en-veertigjarigen leeftijd, zonder zijn te Bazel achtergelaten vrouw en kinderen teruggezien te hebben.

Het vroegst hier aanwezige werk van Holbein — een zijner eerst bekende schilderijen — is een „Passion in acht Darstellungen”. In dit eigenaardige, op een houten tafel geschilderde werk, met het felle effect van de illustratieve tafereeltjes en met de scherpe, ietwat schrille kleuren, staat Holbein nog sterk onder invloed van de traditioneele en lineaire Duitse kunst dier dagen. De overzichtelijke vereenvoudiging der latere werken ontbreekt nog geheel en al. Uit de fragmenten der grootere composities frappeeren reeds breeder geschilderde koppen; het is wel opmerkelijk hoe deze schilder zich welhaast van den beginne afaan een geboren portret-schilder toont! Ook op de religieuze werken zijn de koppen het meest bewogen: de Adam en Eva is dáárom zooveel beter dan de liggende Christus-figuur, terwijl op dit laatste werk hoofd en lichaam weer niet met elkaar te vergelijken zijn. Pas in de portretten zelf zien wij Holbein echter in al zijn koele glorie, in zijn gespannen-aandachtige en beheerschte waarachtigheid.

Holbein is groot bovenal doordat hij een uiterste van een bepaalde richting voor het eerst vertegenwoordigd heeft. En wat hij representeert — gij weet het — is het Objectieve in de kunst. Holbein is objectiever dan Dürer. Het Objectieve is niet het Realistische, nog minder het Onpersoonlijke (deze tijd, met zijn nog immer voortlevende individualistische levenshouding zal doorlopend gevaar lopen in het objectieve ten onrechte het onpersoonlijke te zien). Het Objectieve is de neiging tot een belangelooze en gedisspassioneerde uitbeelding der zienbare wereld; doch deze objectiviteit behoeft geen wetenschappelijk vergaren van analytische details te beteekenen, zij kan zich kristalliseeren tot een verklaarde synthese — jazelfs, zij kan, een enkele maal, de kosmische hoogten en diepten van het leven peilen. Zij ziet dan de dingen onder een stil, effen, maar universeel licht. Zulk een kunstwerk is dan méér dan „objectiviteit”; echter, het kan noodwendig en zuiver uit het louter objectieve gegroeid zijn; filosofisch gesproken is trouwens een absolute „objectiviteit” in de k u n s t geheel ondenkbaar!

Waar Holbein dus objectiever is dan Dürer, daar geldt het eenvoudig een andere mentaliteit en niet een zoogenaamde volmaakter „overgave aan de natuur”: juist Dürer's overgave was volkomener. En Dürer zelf meende dan ook de natuur slaafs te imiteeren. Waar hij — ik spreek van den wezenlijken, den oorspronkelijken Dürer,